

gueren --- e Tirant manà al timoner ---», JoMartorell (ed. princeps, cap. 104=Riq., p. 248). I arriba a generalitzar tant el sentit fins a convertir-lo en abstracte moral per 'forma de ser o comportar-se, actitud, tessitura': «que esties e menges assentadament e ab bon gest, e no axí com alcuns, que no poden estar segurs a la taula, ne callar, e fan leig *gàlib* de si mateix<s>»: especialment, que quant prenen la vianda, més acosten la boca a la mà --- que la mà a la boca, ço que és gran bestialitat», Eiximenis (*DComp.*, *NCL.*, p. 48; *galig* lliçó dolenta en *CoDoACA* XIII, 321).

En aquest ús català del S. XIV tenim, doncs, ja el germen de l'evolució refinada del mot, que l'ha conduït a pendre en llengua d'oc i en italià el sentit de 'maneres gracioses': prov. *gàubi*, it. *garbo*. «La bello rèino! / --- lou nòvi, certo, es proun poulit, / mai elo a 'n *gàubi*, vès, coumplit» (trad. «grâce parfaite»), «la Grèco fino aquí risiè / emé lou *gàubi* di chatouno / sorre de Diano e de Latouno», Mistral (*Nero* III, 48; IV, 270).

La paraula occitana té en general les accs. «aisance naturelle, dextérité, adresse, gentillesse, maintien, tournure, façon, forme, rythme». El *gàubi* de Provença és naturalment el resultat regular, en la fonètica dialectal, de *gàlbi* (així en llenguadocià), i en aquest es reflecteix alhora la repugnància de l'occità modern pels paroxítons en consonant i proparoxítons, i d'altra banda la tendència ja antiga del vulgar magrebí a pronunciar fugaçment (o emmudir del tot) la *i* postònica interna darrere una *á* llarga de la primera síl·laba (d'on les variants catalanes *nacsi* i *nècsia* de l'arabisme *nàquis*). Això mateix ha estat d'altra banda la causa de la síncope de la *i*, que observem en l'it. *garbo*.

També aquest començà significant 'forma' (d'acord amb l'àrab i el seu ètimon grec), així almenys des de començament del S. XVI (Vasari, Soderini, Caro), i també 'plantilla, model' especialment aquell a què s'han d'ajustar la construcció d'una nau o de les seves parts --- com en el cat. *gàlib*--- d'un arc etc., i amb aquest figura des dels més antics tècnics en construcció naval o en arquitectura (Vasari). El sentit que pren *garbo* de 'gràcia' i que tenim documentat abundantment allà des del S. XV (ja *garbo*=*garibo* S. XIV, F. da Buti, «modo»), s'explica per la tendència del món mediterrani a veure el bon gust en l'adaptació a una forma, oposant-la a allò que és informe o deforme: recordem la història del ll. *forma* 'formosor, bella' i dels gr. *μορφῆεις* 'formós' i *ἔμορπος* 'lleig'.

L'art refinat d'Itàlia escampà el mot per tot Europa. Des d'allà es propagà a la major part de les llengües romàniques: al castellà, on no apareix fins a 1625, al portuguès [1547] i al català, on ja el trobem també en el S. XVII: «*garbo* o *tall*, vide *estatura*, *tall*», *DTO*. (1647),¹ «*garbo* o *exterior* de alguna cosa: extima species, exterior forma» (1695), Lacav. Si la millor prova de l'arrelament i naturalització d'un mot estranger està, com definien Fabra i C. Riba, en el fet de crear derivats i fraseologia nova i no presa de la llengua prestadora, aquest ha estat el cas d'aquest italia-

nisme en els nostres Ss. XVIII-XIX, car *garbós*, *garbosament* i *desgarbat* s'hi mostren amb ufanosa vida pròpia, i fins *garbositat* (Verdaguer, aquest fins inaudit en italià, castellà etc.).

De *garbosament* fàcilment n'aplegaríem un bell grapat de testimonis en bons prosadors de la Renaixença (ja Genís i Aguilar, cita *AlcM*) i *garbós* figura en velles cançons populars del Princ. i de Mallorca (*AlcM*): «en lo festejar és molt amorosa, / en lo caminar camine *garbosa*» (MilàF, *Romillo.*, 292, versions D i F, cat. occid. i Espuga de Fr.) i en MrnVayreda: «defalleixo d'enyorament d'una companya alegre, *garbosa* i bonica» (*Puny*, x, 135). És absurd qualificar *garbós* de «pres del cast.» com fa *AlcM*, i *garbo* és segur que és italianisme directe entre nosaltres (que sempre hem tingut contacte més estret amb les coses italianes). L'exclusió que en fa el *DFa*. jo no la mantindria, car no crec que *garbós* ni *garbosament* es puguin bandejar; ni *desgarbat*, que expressa matís distint de *malgirbat*; amb això no dic que hàgim de donar-los entrada (i menys a *garbo*) en tota mena d'estils, contextos i ambients.

Le altres etimologies que s'havien donat de l'it. *garbo* quedaren refutades, sense rèplica ni reserva, en el DCEC (GARBO), al qual remetem. Quant a l'àr. *gàlib* és 'forma de sabater' i en general 'motllo', 'model': és la variant documentada en l'àrab d'Espanya (*RMa.*, *PAlc.*) a diferència de *qàlab* més general a Orient i a altres terres: és un manlleu del compost grec *καλάπους* o *καλόπους* 'forma de sabater'. La ulterior fortuna del mot aràbic, i la seva expansió internacional, foren grans: ultra els rebrots hispànics que n'aplego en el DCEC i *DECH* (CALIBRE, GARBO) va passar al turc i a diverses llengües balcàniques i eslavics; d'altra banda donà, per conducte francès, *calibre*, i el basc *kalipu* 'energia, valor' propi del dialecte labortà (amb molta derivació purament basca *kalipudun*, *-pusuki*, *-pugabe*), el significat del qual s'acosta al del *gàlib* d'Eiximenis, i al de l'it. *garbo* i oc. *gàubi*.

Altrament també altres mots es deriven; en particular l'it. ant. *garibo* usat per Dante i Boccaccio amb el sentit de 'mode, tipus', parlant d'una dansa, d'un acte litúrgic, i poetes italians anteriors a Dante l'usen amb el sentit de 'ritme determinat a què es conformava el cant o la dansa'; d'ací encara oc. ant. *garip* 'cert gènere musical', cast. ant. *galipe* id. (Arx. de Hita, 1230b) i el cat. ant. *garip* 'capritx, extravagància de dones, diablures, males arts femenines': «ensenyen que són, vots, del món, e que-s trauen venals a tot hom qui les vulla, e que de fet han fet lo pacte ab altri [sc. el diable], a qui servexen de lurs simbells: e *garips*, e que volen que tot hom ho sàpia», «estener lo col dret en alt aytant com poden, e fan *guarip* de bel cors anant bé dretes, e fan-se portar a tapins grossos», «ja a mig camí acuyllen tot hom ab *garips* abrasant, e ab poc parentesc besant, e parlan apart, e ---», Eiximenis (*Dones*, *DAG.*; *Terç*, cap. 718 i 576, cites d'Ivars, *Arch. Ib.-Am.* xxv, 23ss.); «vehent tals ontes, / perdició, / --- darrerament / per ensajar / de bandejar / los seus *garips*, / joc de naïps / de nit ju-